

TAKOVÍ JSME BYLI...

60-80.

MÓDA A ŽIVOTNÍ STYL

LETA

TAKOVÍ JSME BYLI...
MÓDA A ŽIVOTNÍ STYL
60. 80. LÉTA

MICHAELA ZINDELOVÁ

TAKOVÍ JSME BYLI...

MÓDA A ŽIVOTNÍ STYL

60.—80.

LÉTA

Copyright © Michaela Zindelová, 2024
Illustrations © Lucie Loosová, 2024
© Grada Publishing, a. s., 2024

ISBN 978-80-247-2782-0 (print)
ISBN 978-80-271-7661-8 (pdf)

Věře Hrubé, dlouholeté guru módy druhé poloviny 20. století, svérázné, vtipné, moudré, velmi sečtělé, inteligentní ženě, která by tuhle knížku napsala lehce a daleko líp než já. Jen Věře opáčím stejné věnování, které jsem našla v darované knížce Tvůrci světové módy.

Pro všechna ta léta... Míša

ÚVODEM

Před osmi lety jsem napsala první projekt knížek o módě a životním stylu z druhé poloviny 20. století. Ten nápad ke mně „přinesla“ Markéta Šlaufová, šéfredaktorka beletrie a literatury faktu nakladatelství Grada. Jak šel čas, měnilo se v našich dalších plánech období, které mají jednotlivé tituly zahrnout. Z původního, až vizionářského plánu na cyklus – na celou druhou polovinu 20. století – zůstalo „torzo“. V jednu chvíli bylo ale už třeba vydat se finální trasou. „Díky“ sezónám s covidem a zdravotním problémům jsem nakonec pracovala na svazku jediném – o 60. až 80. letech minulého století, s příběhem nejen o proměnách v pánském a dámském oblečení... Při práci na námětu jsem sama znovu prožívala tohle třicetiletí. Se vším, co patřilo k tehdejší atmosféře... V každém ohledu čas dynamických vzletů i pádů.

Ve výsledku v knížce projdete územím s přílivem vzpomínek autorky, tehdejší studentky, dnešní pamětnice, „sbě-

ratelky času“ – a jejího ohlížení... Forma zpracování je volená pro okruh zájemců o tuhle dobu, o to, jak jsme v ní žili. Určená je nejen „účastníkům těch let“, kteří vědí, jací jsme byli, ale všem zájemcům, co mají chuť podívat se nazpátek... Knížka neanalyzuje politické proměny, ani to, nakolik jsme byli součástí světové módy. Nemá ani ambici obsáhnout období v celistvé sondě, v celé Československé republice.

Knížka rozkročená mezi módu, životní styl a kulturu balancuje na hraně mezi amatérskou rovinou a populárně naučnou literaturou. Už samotný výběr témat nebyl snadný. Šestici vybraných kapitol klipovitě dělí malé informační boxy s definicemi institucí, produktů a jevů. Osobitou a unikátní výpovědí se stávají rozhovory s pohledy na společensko-designovou platformu nazvané Na scéně. Autorizované rozhovory (Zdeňka Bauerová, Josef Ťaptůch, Marie Ubrová, Dagmar Březinová, Marta Pospíchalová, Jana Drastíková

a Drahomíra Březinová) poskytují nej-různější pohledy a názory. K napsání (a dopsání) knížky mě zavazovala právě tahle, už autorizovaná interview. Některé z výčtu zajímavých osobností jsem našťástí při našich reminiscencích zastihla ještě ve výborné formě... Vzniklé rozhovory se stávají unikátní už proto, že někteří by z nejrůznějších důvodů nebyli už plnohodnotné výpovědi schopni. Z velké části jsou všechny rozhovory doplněné jejich osobním archívem, fotografiemi i autorskými kresbami. Zapůjčené archívní materiály byly již vráceny všem respondentům. Právě při uvažování nad zvoleným obdobím jsem přihlížela k možnostem, které byly pro atraktivní vybavení nejvhodnější. Některé zajímavé fotografie ležely u svých majitelů bez hnutí několik desítek let, a tak grafička knížky musela celou řadu fotografií pracně vyčistit tak, aby se blížily nejvíc své původní podobě.

Osm let sbírání pramenů a vzniku kapitol napsalo svou vlastní story: všech-

ny dámy a pány z přípravy rozhovorů a boxů jsem znala. Ze sezón módních přehlídek, redakcí, porot a společenských setkání. Knížku samotnou velmi ovlivnila modelka a emeritní ředitelka Czechoslovak Models, Milada Karasová, která mi jednou nabídla přátelskou návštěvu u dámy, módní návrhářky, která měla ve svém bytě na Hradčanech problém s umístěním archívu z profesního života. Nakonec jsem vybrané materiály u paní Marie Ubrové sepsala, spočítala, odvezla v kufru a předala jako její dar do Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Přes veškerou snahu se nám ale nepodařilo vyhledat všechny držitele autorských práv k některým fotografiím. To platí nejen pro část daru paní Ubrové, ale pro celou publikaci, kde jsem vždy označila kreditem autorství fotografie (nebo zdroj instituce), pokud se dala dohledat. Když se nám autoři přihlásí, jsme připraveni i po vydání řádné licenční smlouvy uzavřít.

Tento svazek obsahuje celou řadu citací a parafrází dobových dokumentů, kunsthistorických i diplomových prací, částí vlastních rukopisů, uložených poznámek. Často se jedná o tak ve veřejnosti známé zdroje a definice, že jsem se rozhodla citovat jen výjimečně (bez odkazů) a nedělat rejstřík. Uvádím nejdůležitější prameny, které mě inspirovaly. Zvláště

na mě zapůsobily cenným obsahem knihy Stanislava Teršla, Konstantiny Hlaváčkové, pohledy Ondřeje Neffá nebo Juraje Šeby, definice Martina France a kniha o stylech 50. a 60. let autorem Polly Powellové a Lucy Peelové. Podle abecedy uvádím jen nejdůležitější zdroje: Lakshmi Bhaskaranová, Petr A. Bílek (Blanka Činátlová), Miroslava Burianová, Caroline Coxová, Marie Formáčková, Martin Franc, Gilles Lipovetsky, Helena Jarošová, Karel Jordán, Jiří Knapík, Ludmila Kybalová, Jana Máchalová, Judith Millerová, Eva Uchalová, Michal Petrov, Petr Pithart a Charlotte Seelingová.

Práce na knížce byla týmová... Život mi pětici profesionálek pro maratonskou práci na společném hřišti téhle publikace postupně „nahrál“. Také o nich všech jsem sice z branže věděla, některé jsem mnoho let znala, ale najednou se mi skvělé spoluautorky podepisují pod naše společné tablo.

A tak jen doufám, že jsem o „úžasném kulturním fenoménu – módě“ (podle vyjádření Josefa Ťapřucha) napsala bez permanentního rizíka, že „je to stále stejné, plytké a naprosto pitomé“.

Autorka

NEZAPOMENUTELNÁ VĚRA

Věra Hrubá (28. dubna 1929 – 30. dubna 2004) – renomovaná módní publicistka se zabývala módou od profesních začátků. Postupovala od pozice propagačního pracovníka přes grafika a později vedoucí časopiseckého oddělení, a tak získala vědomosti o tvorbě modelů, pro vlastní scénáře a komponované pořady. Dvacet let pracovala jako odborná redaktorka časopisu Vlasta, spolupracovala s médii v Čechách i na Slovensku. Byla členkou odborných porot veletrhů, soutěží a redakčních rad, vyhledávaná pro svou dokonalost v definicích a vyjádřeních. O její články byl vždy zájem, i když po boomu počítačů tvořila své články vždy na oranžovém psacím stroji. Až v posledních letech svého života se začala projevovat sama jako autorka knih – začala psát a překládat publikace (Gianni Versace – poslední císař módy). Měla materiál pro monografii o módním návrhářii Vjačeslavovi Zajcevovi. Před koncem tisíciletí dokončila knihu Tvůrci světové módy – 50 nejúspěšnějších módních návrhářů světa. Jednotlivé medailonky jsou nejen brilantně napsané, ale díky kontaktům byla knížka vybavená na výborné úrovni i fotograficky. K dalším autorským knižním projektům už bohužel nedošlo.

Věra Hrubá stála u mých pokusů dostat se k módě blíže a hlouběji. Seděla jsem s ní v malé nudli redakce Vlasta přes deset let. Dovedla mě k nadšení pro módu, začala jsem balancovat mezi kulturou a módou. Poslouchala jsem její zasvěcené popisy módních modelů na přehlídkách, když jsem – vždy – po jejím

boku poslouchala polohlasem namlouvané texty do diktafonu: o střizích a barvách všeho, co kolem nás promenovalo. Lákala mě neustále k módě, dostala jsem od ní jako dárek knížku Stanislava Teršla Abeceda textilu a odívání. Slíbila mi, že mě naučí, co ví jen ona.

Stala jsem se opakovaně členkou šperkařské poroty Přátelských setkání na Bertramce (od roku 1983), patřila jsem do módní poroty veletrhů Styl v Brně a prvních ročníků Prague Fashionweek. Pravidelně jsem se účastnila trendových seminářů (Nina Smetanová, Jana Máchalová). Vznikly mé první autorské práce, které s módou souvisejí: Móda

pod lupou (úvodní esej o módě, vyšlo 1991), dva první svazky z plánovaných deseti (Česká móda 20. století – Daniela Flejšarová, Ivana Follová, 2007 a 2008), monografie o Blance Matragi, s Miladou Karasovou: Jak se dělá móda (XYZ, 2010), s Marií Formáčkovou: Vysoká škola bontonu (2006). Pro nakladatelství Grada jsem napsala monografii Dagmar Peckové Šaty noty boty (vyšla 2021). Vytvořila jsem 2000 hesel do Lexikonu módy 20. století (jednání zůstalo u synopse), v rukopise také lkony a idoly, medailonky o proměnách žen různých desetiletí 20. století. Oba texty jsem při práci na této knize využila.

Moje přítelkyně,
kmotra mé dcery,
s námi oběma.
Foto: z osobního
archívu

*Mile, pro všechno
ta leta ...*

1. 7. 98 Věra

Fenomén domácího oděvnictví

Byly večery, kdy jsem po večeri a pohádce pro dceru zasedala za šicí stroj, člunek se rozjel a šil podle zadání vybraného stříhu z hedvábného papíru. Ráno byl zpravidla model hotový – dětský, dámský, stačilo přidělat oblíbené nýtovací baby druky nebo natáhnout gumu. Zpracování by v optice krejčové nedopadlo ani jako chvalitebné, šlo ale především o to, aby látka a stříh byly super. Na svět přišel další originál. Už se nepřesívalo ze starého nové, ale nahrazovalo se... Imitovalo, hlava nehlava. Psal se čas, kdy i z nemožného se stávalo možné.

Do funkčních záležitostí interiérů 80. let patřil neodmyslitelně skříňový nebo kuffíkový šicí stroj Veritas. Vznikl na něm i model pro holčičku, přes noc...
Foto vpravo: Jiří Novák, vlevo: Retro muzeum Praha

Uplynulá doba po listopadovém sametu je vhodným výchozím bodem pro analýzu určitých jevů, které v desetiletích před přelomovým rokem 1989 byly fenoménem: mezi nimi vyčnívalo domácí umění amatérské odívání. Móda zůstávala i v politicky nepříznivé době hodně aktuální. Šlo nejen o to líbit se, ale projevit se jako osobnost. Jak vlastně vypadaly v „retro záznamu“ proměny a souvislosti domácích rukodělných prací tehdejší všestranně emancipované, „praktické“ ženy? Celé roky vybalancovávaly svými samoučnými aktivitami zjevné nedostatky tolikrát slibované masové výroby československého oděvního průmyslu...

Svobodné nadechnutí přineslo československé jaro v letech 1967 až 1970 a s ním spojené jasné odmítnutí pohodlnosti a praktičnosti oděvu, především v mladé generaci. Krátké období s výlety na Západ nečekaně brzy, na přelomu 60. a 70. let, skončilo. V těch sezónách vtrhla i do Československa móda džínů a minisukní... Nová móda byla vzhledově velmi odlišná od dřívějšího stylu. Touha být trendy oblečená u všech rychle vítězila, dávala všem silný signál. A navíc, novinky v oblečení ženy jakéhokoli věku omlazovaly. Ovšem nejvíc „sekly“ drzému mládí... Ani příchodem

Tapisérie vzdáleně připomínající Bauhaus, jde o domácí výrobu ze 70. let: ručně tkaný koberec 170 x 140 cm, vytvořený na osnově ze zavěšeného dřeva s hřebíky. Materiál – zbytky továrenských odpadů.
Foto: ze soukromého archívu

normalizace se v tomto ohledu nic neměnilo, zdržení od evropské trendové módy bylo minimální, „kanály“ na získání všech potřebných atributů existovaly, konstatovala Daňa Horáková, manželka režiséra Pavla Juráčka, prostě „západní svět s módou se normalizací nedal tak lehce oddělit“.

Na oživené scéně ulice se objevily extravagantní módní výstřelky mladých lidí, šily se především v důmyslném „systému“ domácího oděvnictví... Průnik hitů byl sice v čase normalizace, v letech po okupaci sovětskou armádou (1968), pomalejší a omezenější, ale informovanost

o módních trendech zůstala stále poměrně vysoká. Reálně socialistický styl sedmdesátek se tvářil navenek vstřícně – zaznívaly proklamace o tom, že státní systém módu nechce zrušit, ani se nehodlá od západní módy izolovat a oblékat se nějak jinak, nežli je tomu všude jinde v civilizovaném světě. Jediný problém byl, že realizace „chutnala“ jako instantní nápoj: instituce a průmyslové podniky nebyly – až na výjimky – vůbec schopné uspokojit škálou produktů své spotřebitele.

Zato repertoár amatérské činnosti (i když kvalitou s velmi různorodými výsledky) získával ve výsledku daleko

širší vymezení, nežli jen hobby nebo relaxační činnost... Stal se nutností a kreativitou v jednom. Klíčové slovo těch let bylo nahrazování, a to nejen oblečení, ale i umělecko-řemeslných produktů... Kutilství se projevovalo jako lidová kultura normalizace. Pro-

fesorka Zdeňka Bauerová, dlouholetá vedoucí Ateliéru oděvního výtvarnictví, definovala v našem rozhovoru tento čas jako příznivý pro znovuoživení naší vlastnosti, tedy že jsme se, vzhledem k relativní nouzi, naučili zase vařit „z vody“. Váření z vody se stává

podle slov paní profesorky vlastností, která nám pomůže v bezradnosti. Také ne zcela vyhovující bytový interiér se často přetvářel k obrazu méně unifikovanému, tapetovalo se, potahoval a natíral se nábytek. Po skončeném adventu se třeba podpultový papírový kalendář s vánočním výjevem, s okénky plnými dobrot pro děti, na rok uschoval. Maminka pak jednotlivé „kapsičky“ s datem podle možností znovu naplnila a zalepila... Další prosinec mohl začít.

Velmi módní sukně z poloviny 70. let, ušitá z jednoho kusu látky (bavlna na povlečení). Důkaz, že lze udělat z mála senzací!
Model: Nina Smetanová.
Foto: Jiří Novák

„Jsme takoví všeumělové,“ doplnila Zdeňka Bauerová, „dokážeme si poradit i s málem, které máme zrovna k dispozici. Uměli jsme si se vším poradit víc než lidé na Západě, kterým bylo vše servírováno takřka pod nos. Oni šli a koupili, kdežto my jsme museli nějakým způsobem tvořit... Myslím si, že v našem, ač malém národě, je spousta lidí s velkým tvůrčím duchem a nadáním. Zatímco konfekce na Západě prosperovala, úžasně frčela a vydělávala (pomáhala vyjádřit lidem aktuální pocit doby), u nás pořádná konfekce nebyla, a tak tohle všechno dělali krejčí. Byly profesionální švadleny a byly domácí švadleny, což znamená, že dělaly doma. Šili i lidé, kteří vůbec šít neuměli a šicí stroj si koupili prostě proto, že nemohli sehnat to, co chtěli. Někdy

jsem se při cestě do školy ohlédla, když jsem potkala nápaditě oblečenou ženu.“

Modelka a redaktorka Natálie Kšajtová-Faitlová doplňuje barvitý obrázek vzpomínkou na neobvyklý materiál,

kteřý tehdy módní střih často pomohl povýšit na zcela jiný stupeň. Natálie sama obvykle nosila kalhoty s tričkem, ale před castingem na modelku v ÚBOKu si přes noc vlastnoručně ušila minišaty ze županoviny. Uspěla i díky novému modelu.

Materiálové omezení let sedmdesátých a osmdesátých brzdilo a téměř znemožňovalo oděvní tvorbu. Značkové oblečení stálo mnoho peněz, navíc se velmi obtížně shánělo. Koupěný kupón látky se barvil za pomoci barvy na textil Duha. Hodně se pletlo

Další zdroj pro doma vytvořené oblečení – Střihová služba
Vkus. Na snímku pleteného kabátku se šalovým límcem je Eva Schoberová, sestra herečky Olgy.
Foto: ze soukromého archívu

Kostička à la Bardot na začátku 70. let musela být, na šití se hodila látka určená na závěsy nebo jako ubrus.
Foto: ze soukromého archívu

MATERIÁLY

Léta 60. a 70. proběhla v rychlé expanzi a přijetí plejádý nových, syntetických materiálů. Začalo se z nich vyrábět vše, od sukní po kabátky i zimní kombinézy. Svět k nám importoval pevné, nemačkávé látky, které držely tvar i po opakovaném praní. Směsi, chráněné ochrannými známkami, označené symbolem z funkčních, syntetických textilií, tvořily základ materiálů (používaly se samostatně nebo ve směsi s dalšími přírodními i chemickými vlákny) pro spodní prádlo, punčochové zboží i svrchní oblečení.

Pro ruční pletení se výtečně osvědčilo akrylové vlákno. Mnoho novinek se zrodilo v americké chemické továrně DuPont – například přelomový nylon a lycra. Československo do nabídky novinek přispělo silonem a dále chemionovým úpletem (se sloganem „Zadara – šaty do kabelky“ je vyráběla od roku 1968 liberecká Textilana, oblečení se nemačkalo a jednoduchá byla také jeho údržba) i směsovým tesilanem a tesilem. Na rozdíl od přírodních materiálů byly syntetické materiály běžně v obchodech za poměrně nižší náklady.

Od sedmdesátek se snaha o módní oblečení projevovala v realizaci amatérských výrobků, třeba vlizelín (netkaná textilie vhodná pro konfekci) se stal univerzálním materiálem, přežehlením

se daly dva připevnit k sobě. Touze po atraktivitě mimo daný rámec uniformity odpovídalo také hledání materiálů mimo sféru umělých vláken – tedy přírodních a často velmi atypických látek. Nic nebylo nemožné a tehdejší etnická a folklorní móda i retro styl experimentální notě napomáhaly. Svrchní oblečení se často šilo z pevného krejčovského plátna, lůžkoviny, textilie na závěsy, ubrusoviny a roletoviny. Na kabáty se využíval i zajímavě vzorovaný bytový textil, celtovina nebo deky. Zimní oblečení vyžadovalo módní a zároveň vysoce funkční termo materiál, sypkovina se zase jevila jako ideální na lehké bundičky. Lehké látky se dobře batikovaly a posléze z nich vznikaly vzdušné šaty nebo sukně. Na šaty se často kupovaly látky určené na povlečení, oblíbeným materiálem zůstaly mimo jiné tradiční modrotisk a kanafas. Také krajkou (vytvořenou doma nebo v alternativě se záclonovinou) získávalo oblečení dráždivý poloprůhled. Na látky se našivaly plíšky, filtry nebo korálky, nejen na modely inspirované cikánským a hippie oblečením. V obchodech se sháněly vlněné, lněné i žerzejové látky se zajímavým vzorem, manšestr nebo dyftýn byly hitem pro muže, ženy i děti. A zdařilá lesklá imitace kůže z vinylu, tzv. krešlak, byl skutečnou senzací...

i háčkovalo, velkou oblibu v těchto letech sklízely stříhové přílohy Burdy. Stala se vítanou pomocí pro každého, kdo měl doma šicí stroj a zajímal se o trendovou módu.

Dámské i pánské oděvy se vyráběly v našich závodech (například Jitex, Textilana, Oděvní podnik Prostějov, Makyta nebo Pleas), a pokud se nějaké zboží dováželo, prodávalo se v Tuzexu. Touha po originalitě se sice dala zaplatit v luxusních salónech jako Adam, Eva, Diplomat nebo Černá růže, byla ovšem jen pro „vyvolené“. Malé tuzemské série se zhotovovaly jen v družstvech, vytvářely se kolekce například také pro Klub odívání mladých. Obchody s tuzemskou konfekcí nereagovaly na sezónní proměny v odívání, jejich pružnost byla téměř nulová i když se v továrnách vyrábělo množství látek, z nichž se šily tisíce konfekčních šatů... Rozdíl mezi zbožím z prodejen československých podniků a těch z obchodní sítě ze zahraničí byl obrovský. Nabízelo se zboží měněné v rychlém rytmu.

Nedostatek různorodého oblečení v obchodech lidé kompenzovali šitím nových modelů podle stříhů z dostupných časopisů. Ovšem při kompletaci nového oděvu vystávaly další problémy kromě zakoupení zajímavé látky,